

ks. Robert Kaczmarek

Nowa ewangelizacja jako wyzwanie wobec katechezy w świetle Lineamenta XIII Zwyczajnego Zgromadzenia Ogólnego Synodu Biskupów

Wstęp

Ojciec Święty Benedykt XVI, zamykając obrady Zgromadzenia Specjalnego Synodu Biskupów dla Bliskiego Wschodu, podkreślił, że sprawa „nowej ewangelizacji” powinna zajmować naczelne miejsce w planach naszego Kościoła¹. Dlatego też postanowił poświęcić temu tematowi najbliższe Zgromadzenie Ogólne Synodu Biskupów, które odbywać się będzie od 7 do 28 października 2012 roku. Decyzja ta jest elementem całościowego planu, którego ostatnimi etapami było, jak czytamy we wprowadzeniu w *Lineamenta*, utworzenie Papieskiej Rady ds. Nowej Ewangelizacji oraz ogłoszenie posynodalnej Adhortacji apostolskiej *Verbum Domini*. Wyznaczony temat: „Nowa ewangelizacja dla przekazu wiary chrześcijańskiej” bezpośrednio dotyczy tego, co stanowi przedmiot działalności katechetycznej Kościoła. Warto więc na etapie przygotowania do Synodu odkryć wyzwania, jakie stoją przed katechezą w związku z nową ewangelizacją.

1. Pojęcie nowej ewangelizacji

Pojęcie „nowej ewangelizacji” wprowadził Papież Jan Paweł II, używając go w czasie swojej pierwszej podróży apostolskiej do Polski w czerwcu 1979 roku². Mówiąc o krzyżach, który postawiono w podkrakowskiej Mogile – w pobliżu Starej Huty, podkreślił, że ten stary był dla naszych ojców znakiem, że dotarła do nich Ewangelia, że rozpoczęła się ewangelizacja; a ten nowy, postawiony w okresie milenium, jest znakiem, „że rozpoczęła się nowa ewangelizacja, jak gdyby druga, a przecież ta sama, co pierwsza”³. Z jednej więc strony chodzi o odwagę w próbowaniu nowych dróg przekazu Ewangelii, w obliczu nowych okoliczności, w których żyje Kościół i człowiek, a z drugiej nie ma ona polegać na ponownym wykonaniu czegoś, co się nie sprawdziło, ani na osądzaniu, gdyż chodzi o kontynuację odwiecznej misji Kościoła, którą zlecił Jezus Chrystus. Nowa ewangelizacja nie ma być kopią pierwszej, ale ma ją wyróżniać nowy zapał,

¹ Por. Benedykt XVI, *Homilia na zamknięcie Specjalnego Zgromadzenia Synodu Biskupów dla Bliskiego Wschodu*, „L'Osservatore Romano”, 25-26 października 2010, s. 8.

² Por. Jan Paweł II, *Homilia w czasie Mszy świętej odprawionej przed opactwem oo. cystersów w Mogile*, w: Jan Paweł II, *Pielgrzymki do Ojczyzny*, Kraków 2005, s. 187.

³ Tamże.

metody i przejawy⁴. Samo słowo „ewangelizacja”, w rozumieniu adhortacji apostołskiej *Evangelii nuntiandi*, odnosi się do całej działalności Kościoła i realizuje się w Nim poprzez kaznodziejstwo, katechezę, liturgię, życie sakramentalne, pobożność ludową, świadectwo życia, które dają chrześcijanie⁵. Abp Nikola Eterovic – sekretarz generalny Synodu Biskupów – we wstępie do *Lineamenta* zauważa, że biorąc pod uwagę, iż ewangelizacja jest zwyczajną perspektywą działalności Kościoła, podobnie jak głoszenie Ewangelii *ad gentes*, nowa ewangelizacja jest raczej skierowana do tych, którzy oddalili się od Kościoła w krajach od dawna chrześcijańskich.

Lineamenta przypominają słowa Jana Pawła II z encykliki *Redemptoris missio*: „Dziś Kościół musi stawić czoło nowym wyzwaniom, kierując się ku nowym horyzontom zarówno w pierwszej misji wśród narodów, jak i w nowej ewangelizacji ludów, którym Chrystus był już przepowiadany. Dziś od wszystkich chrześcijan (...) wymaga się tej samej odwagi, jaka pobudzała misjonarzy przeszłości, tej samej gotowości do słuchania głosu Ducha Świętego”⁶. Te słowa kierują naszą uwagę na pierwszy krok, jaki musimy postawić jeśli chcemy podjąć się dzieła nowej ewangelizacji – chodzi o podjęcie procesu rozeznania, na ile nasze chrześcijaństwo jest dzisiaj zdrowe, a także o ocenę uczynionych już kroków i napotkanych trudności. Kościół musi przejść najpierw odnowę, aby mógł sprostać wyzwaniom, które świat stawia. Chodzi o „zapoczątkowanie operacjiżywienia własnego ciała,

poprzez postawienie w centrum postaci Jezusa Chrystusa”. Nowa ewangelizacja musi stać się najpierw synonimem odrodzenia życia duchowego Kościoła⁷.

Drugi krok polega na odczytaniu i zrozumieniu nowych kontekstów, które pojawiły w ostatnim czasie w dziejach ludzkości, aby się w nich zadomowić i przemieniać je w miejsca świadectwa i głoszenia Ewangelii. Chodzi o konteksty społeczne, kulturowe, gospodarcze, polityczne, religijne⁸.

Trzeci krok to umiejętność spojrzenia na te konteksty i zjawiska, pokonując warstwę emotywną oceny, aby w sposób obiektywny dostrzec przejawy, wyzwania i kruchość tego, co nowe oraz wypracowywać w Kościołach lokalnych sposoby odczytywania tych zjawisk w taki sposób, by nadzieję Ewangelii przełożyć na słowa, które można wprowadzić w życie, tworząc coraz bardziej cywilizację miłości. Innymi słowy chodzi o postawienie pytania o Boga wewnątrz tych problemów i ukazać jak perspektywa chrześcijańska może oryginalnie oświecić wielkie problemy ludzkości. Nie można się więc zamknąć w postawie obronnej i załękionej w naszych wspólnotach, lecz zabierać głos pośród tych kontekstów i wносить w nie nasze świadectwo⁹.

Kolejny krok to zrozumienie, że wprowadzaniu kwestii Boga w kontekst problemów człowieka towarzyszy odrodzenie potrzeb religijnych i zapotrzebowanie na duchowość. Stąd trzeba je ukierunkować i doskonalić ich przejawy, mając na względzie wiarę dojrzałą i świadomą¹⁰.

⁴ Por. *Lineamenta*, nr 5.

⁵ Por. Paweł VI, Adhortacja apostołska *Evangelii nuntiandi*, nr 17, 21, 48nn.

⁶ Jan Paweł II, *Redemptoris missio*, nr 30.

⁷ Por. *Lineamenta*, nr 5.

⁸ Por. *Lineamenta*, nr 6.

⁹ Por. *Lineamenta*, nr 7.

¹⁰ Por. *Lineamenta*, nr 8.

Istotnym krokiem w nowej ewangelizacji jest również określenie nowych przejawów ewangelizacji, które mają odbudować chrześcijańską tkankę społeczeństwa.

2. Katecheza jako miejsce nowej ewangelizacji

Lineamenta wyraźnie podkreślają, że „nowa ewangelizacja jest synonimem misji; wymaga umiejętności rozpoczynania od nowa, przekraczania granic, poszerzania horyzontów. Nowa ewangelizacja jest przeciwieństwem samowystarczalności i polegania na sobie samym, mentalności *status quo* i takim pojmowaniu duszpasterstwa, które sądzi, że wystarczy dalej postępować tak, jak się postępowało zawsze”¹¹. W tym zdaniu zawarte jest wezwanie wobec katechezy, która będąc przepowiadaniem Ewangelii, ma być jednym z głównych miejsc nowej ewangelizacji. Tym bardziej, że coraz bardziej przekonujemy się jak bardzo pasują do adresatów katechezy, tak dzieci, jak i młodzieży słowa, którymi *Lineamenta* opisują zachodni świat: „wielu z tych, którzy otrzymali chrzest, nie ma już kompletnie nic wspólnego z życiem chrześcijańskim. Coraz więcej jest tam ludzi, którzy choć zachowują pewną więź z wiarą, słabo i źle znają jej fundamenty. Często wyobrażenie o wierze chrześcijańskiej jest kształtowane przez karykatury i stereotypy rozpowszechniane przez kulturę, w postawie obojętnego dystansu, jeśli nie otwartej kontestacji”¹². Wielu spośród dzieci i młodzieży, szczególnie w miastach, pomimo tego, że uczęszcza wiele lat na katechizację, pomimo, że przyjmowali poszczególne sakramenty inicjacji chrześcijańskiej

nie czuje więzi z Kościołem, słabo zna fundamenty wiary, kontestuje moralne nauczanie Kościoła, a prawdy wiary poddaje w wątpliwość, w codziennym zaś życie kieruje się etyką dostosowaną do własnych potrzeb. Nie chodzi tutaj o jakiś etap w rozwoju wiary, kiedy stawia się pytania i poszukuje odpowiedzi, ale o wyobcowanie i brak poczucia łączności ze wspólnotą Kościoła; a w wielu wypadkach bardziej lub mniej świadomie ulegają pokusie urządzenia świata i swego życia bez Boga albo wbrew Bogu, bez Jego przykazań, bez Ewangelii¹³. Zapewne wiele czynników wpływa na taki model życia, jak choćby brak przykładu wiary w rodzinach, kierowanie się, jak zostało już wspomniane wyżej, stereotypami co do wiary i Kościoła itp. Należy jednak zapytać w tym kontekście również o jakość naszej katechezy, która powinna dawać solidną podstawę wiary oraz prowadzić do spotkania z Jezusem. Być może owa mentalność *status quo*, która nam podpowiada, że może zostać tak samo, jak było do tej pory i nie trzeba nic zmieniać, sprawia że Słowo Boże staje się nieczytelne w tak szybko zmieniającym się świecie, a my ostatecznie rozmijamy się z adresatem naszych wysiłków. Trzeba też postawić sobie pytanie o gorliwość, z jaką oddajemy się powierzonym nam zadaniom i zleconej nam misji. „Problem bezowocności dzisiejszej ewangelizacji, współczesnej katechezy, jest też problemem eklezjologicznym, w którym chodzi o umiejętność lub nieumiejętność kształtowania Kościoła jako prawdziwej wspólnoty, autentycznego braterstwa, jako ciała, a nie maszyny czy przedsiębiorstwa”¹⁴ czy instytucji świadczącej określone usługi duchowe.

¹¹ *Lineamenta*, nr 10.

¹² *Lineamenta*, nr 9.

¹³ Por. Jan Paweł II, *Homilia w czasie nabożeństwa czerwcowego w Elblągu* (06.06.1999), w: *Pielgrzymki do Ojczyzny. Przemówienia i homilie*, Kraków 2005, s. 1033.

¹⁴ *Lineamenta*, nr 2.

Należałoby podjąć w ramach działalności katechetycznej tych kilka kroków, które zostały zarysowane w *Lineamenta*, aby nowa ewangelizacja na dobre zadomowiła się na polu katechezy. Rozpocząć trzeba od procesu rozeznania i autorefleksji.

3. Dążenie do odnowy wewnętrznej katechetów

Aby misja nowej ewangelizacji mogła przynieść spodziewane owoce, należy rozpocząć od procesu wewnętrznej odnowy katechetów, którzy przekazują Dobrą Nowinę. Chodzi o zabieg ożywienia ich życia poprzez „postawienie w centrum postaci Jezusa Chrystusa, spotkanie z Nim, który daje Ducha Świętego i siły do głoszenia, zwiastowania Ewangelii na nowe sposoby, zdolne przemówić do współczesnych kultur”¹⁵. Nieodzowna jest permanentna formacja wewnętrzna katechetów, która realizuje się w szczególny sposób poprzez pogłębianie ich indywidualnych praktyk religijnych, jak również udział w dniach skupienia i rekolekcjach zamkniętych. Konieczność udziału w tych formach duchowego rozwoju podyktowana jest nie tylko indywidualnymi korzyściami, ale również potrzebą tworzenie wspólnoty, gdyż przekaz wiary nie jest przedsięwzięciem indywidualistycznym i podejmowanym w pojedynkę, lecz wydarzeniem wspólnotowym, kościelnym¹⁶. Poza tym powierzona misję wykonuje się z mandatu wspólnoty Kościoła.

Powołując się na adhortację apostołską Jana Pawła II *Christifideles laici*, *Lineamenta* podkreślają, że świeccy mogą spełniać zadanie głoszenia Ewangelii „pod warunkiem,

że zdołają przewyciężyć rozdźwięk pomiędzy Ewangelią a własnym życiem, nadając wszystkim swoim działaniom (...) spójność właściwą takiemu życiu, które czerpie natchnienie z Ewangelii i w niej znajduje siłę do tego, by się w pełni realizować”¹⁷. Młodzi ludzie potrzebują świadków i mistrzów, którzy będą iść z nimi i prowadzić ich do miłości i do tego, aby oni ze swej strony przekazywali Ewangelię zwłaszcza swoim rówieśnikom. W wielu miejscach ponownie odkrywa się potrzebę wychowawców, którzy byłiby nimi naprawdę¹⁸.

Katecheta musi również uczyć się słuchania, co Duch Święty chce mu powiedzieć, ale również wsłuchiwać się w głos i wnętrze katechizowanych, by odkrywać konteksty, w których żyją.

Nowa ewangelizacja oznacza, że również katecheci muszą na nowo rozniecić w sobie pierwotną gorliwość i pozwolić, aby udzielił się im zapal apostołskiego przepowiadania, jakie wzięło początek w Pięćdziesiątnicy, powinni zaś wystrzegać się braku radości i nadziei¹⁹.

4. Katecheza w świetle nowych kontekstów

Nowa ewangelizacja jest zdolnością do odczytywania i rozumienia nowych kontekstów, które pojawiły się ostatnio w dziejach ludzkości. Konteksty te towarzyszą również katechezie.

Należy zwrócić najpierw uwagę na kontekst kulturowy, który przejawia się w procesie sekularyzacji, w którym zatracono umiejętność słuchania i rozumienia słów Ewangelii jako żywego przesłania. Sekularyzacja prezentuje się dzisiaj w postaci pozytywnego obrazu wyzwolenia oraz możliwości

¹⁵ *Lineamenta*, nr 5.

¹⁶ *Lineamenta*, nr 2.

¹⁷ Jan Paweł II, Adhortacja apostołska *Christifideles laici*, nr 34.

¹⁸ *Lineamenta*, nr 20.

¹⁹ Por. *Lineamenta*, nr 24-25.

wyobrażenia sobie życia bez odniesienia do transcendencji. Ze względu na to, że ma ona dzisiaj charakter mniej nachalny, zdominowała ona nie tylko codzienne życie ludzi, ale również życie wspólnot Kościoła. Jednym z jej przejawów może być kultura relatywizmu, która podważa takie elementarne aspekty życia człowieka jak choćby życie i śmierć. Cechy zsekularyzowanego sposobu pojmowania życia to również bycie podatnym na kulturę obrazu, hedonizm, konsumpcjonizm, które prowadzą do powierzchownego stylu życia i egocentryzmu.

Drugi kontekst to zjawisko migracji, które prowadzi do spotkania i wymieszania kultur, w związku z czym dochodzi do skażenia i rozpadu podstawowych punktów odniesienia w życiu i wartości oraz więzów, poprzez które kształtuje się tożsamość. Efektem jest atmosfera niestabilności i „płynności”.

Trzeci kontekst to środki społecznego przekazu oraz kultura medialna i cyfrowa, które niosą wiele możliwości, ale też zagrożeń. Ostatecznym punktem, do którego te zagrożenia mogą prowadzić jest tzw. kultura efemeryczności, natychmiastowości, pozorów, czyli społeczeństwo niezdolne do pamięci i do przyszłości.

Po kontekście gospodarczym, wymieniono naukę i technikę, które mogą stać się nowymi bożkami naszych czasów, do których ludzie będą się zwracać z pytaniami o prawdę i sens, a otrzymywać będą tylko odpowiedzi częściowe i nieadekwatne.

Ostatni kontekst ma charakter polityczny, w którym zagrażają pokusa dominacji i władzy.

Zadaniem katechezy jest odważne postawienie pytania o Boga wewnątrz tych wszystkich problemów i ukazanie

jak perspektywa chrześcijańska oświeca w sposób oryginalny wielkie problemy dziejów. Trzeba zabrać głos niejako wewnątrz tych kontekstów i w ten sposób wnieść w nie chrześcijańskie świadectwo. Należy wypracować sposoby odczytywania tych zjawisk w taki sposób, by nadzieję Ewangelii przełożyć na słowa, które można wprowadzić w życie, tworząc coraz bardziej cywilizację miłości²⁰.

Owemu wprowadzaniu kwestii Boga w kontekst problemów człowieka towarzyszy też odrodzenie potrzeb religijnych i zapotrzebowanie na duchowość. Stąd trzeba je ukierunkować i doskonalić ich przejawy, mając na względzie wiarę dojrzałą i świadomą²¹.

Katecheza musi zakładać odwagę jasnego głoszenia prawd wiary i pomóc młodym ludziom w poznawaniu Pisma Świętego i bliskim obcowaniu z nim, aby było niczym kompas wskazujący drogę, którą należy iść²². Przekaz wiary nie może opierać się jedynie na słowach, lecz wymaga relacji z Bogiem przez modlitwę, czyli wiarę w działanie. W tym wychowaniu do modlitwy decydująca jest liturgia, do której katecheza ma prowadzić.

Lineamenta przywołują również Zwyczajne Zgromadzenie Ogólne Synodu Biskupów, które doceniło metody, które Kościół wypracował dla realizacji przekazu wiary. Są to metody, które opierają się na doświadczeniu oraz angażują osobę. Jan Paweł II ustalił jako regułę, że pluralizm metod katechezy może być przejawem żywotności i geniuszu, jeśli każda z tych metod jest w stanie zaadoptować i przyjąć jako własne prawo podwójnej wierności: Bogu i człowiekowi, w tej samej postawie miłości. Synod wskazał dwie

²⁰ Por. *Lineamenta*, nr 7.

²¹ Por. *Lineamenta*, nr 8.

²² Por. *Lineamenta*, nr 13.

podstawowe metody przekazu wiary: katechezę i katechumenat, które miały pomóc w urzeczywistnieniu tzw. „pedagogii wiary” czyli poszerzeniu katechezy o przekaz wiary²³.

Istnieje pilna potrzeba znalezienia nowych sposobów proponowania wiary chrześcijańskiej. *Lineamenta* zwracają uwagę, że często się zdarza, iż osoby uczęszczające na katechezę potrzebują prawdziwego nawrócenia. Dlatego warto w katechezie zwracać większą uwagę na wzywanie do nawrócenia, prowokowanie go i wspieranie tego procesu. Nowa ewangelizacja ma prowadzić tak praktykujących chrześcijan, jak tych, którzy stawiają sobie pytanie o Boga do usłyszenia w sumieniu osobistego wezwania, które Bóg do nich kieruje²⁴.

Ewangelizacji i wprowadzaniu w wiarę musi towarzyszyć również działalność wychowawcza w obliczu „katastrofalnego stanu edukacji”. W dzisiejszych czasach każda forma działalności wychowawczej i edukacyjnej wydaje się coraz trudniejsza, czego doświadczają rodzice oraz szkoły i inne ośrodki edukacyjne. W świecie, w którym króluje relatywizm trudno przekazać coś pewnego i niezmiennego oraz przekonywać do trwałych reguł życia. Zbyt często ogranicza się edukację do przekazu praktycznych umiejętności i zasypuje się młodych przedmiotami konsumpcji, które dają im namiastkę szczęścia. Zapomina się o istotnym celu edukacji, jakim jest formowanie osób, by mogły żyć w pełni i wносить własny wkład w dobro społeczeństwa. Zdarza się, że rodzice, a nawet nauczyciele i katecheci nie rozumieją, na czym polega powierzona im misja.

W tym kontekście katecheza, która wychowuje do wiary, stanowi wkład w wyprowadzanie naszych społeczeństw z kryzysu edukacyjnego, a chrześcijańska tradycja wychowawcza jest darem dla współczesnego świata. Papież Benedykt XVI określił cel działalności edukacyjnej Kościoła mianem „ekologii osoby ludzkiej”. Chodzi o integralny rozwój człowieka, który szanując przyrodę, powinien szanować samego siebie. Nie można poprzez wychowanie i ustawodawstwo prowadzić do sprzeczności nakładając obowiązki względem środowiska, a naruszając obowiązki, jakie mamy wobec osoby jako takiej²⁵.

5. Rola uczniów w nowej ewangelizacji

Do podjęcia dzieła nowej ewangelizacji wezwani są wszyscy ochrzczeni. Jak już zostało wspomniane katecheci, jako świadkowie i mistrzowie, mają przygotować młodych ludzi, aby oni ze swojej strony przekazywali Ewangelię swoim rówieśnikom, stając się w ten sposób autentycznymi i wiarygodnymi głosicielami Słowa²⁶. Warto więc wypracować nowe formy i metody, dzięki którym byłoby to możliwe.

W szkolnych grupach katechetycznych są obecni członkowie różnych grup formacyjno-liturgicznych i ruchów kościelnych. Należałoby od nich rozpocząć i uczynić z nich zacząć przekazywania wiary wśród innych poprzez stworzenie im możliwości spotkań pozalekcyjnych, podczas których nie tylko pogłębiliby swoją drogę duchową, ale nabraliby odwagi i entuzjazmu do stawiania pytania o Boga w różnych życiowych sytuacjach swoich rówieśników oraz zachęcania ich

²³ Por. Jan Paweł II, Adhortacja apostolska *Catechesi tradendae*, nr 3, 55, 58.

²⁴ Por. *Lineamenta*, nr 19.

²⁵ Por. *Lineamenta*, nr 20-21; wymienia się tu naruszanie prawa do życia i naturalnej śmierci, czynienie sztucznym poczęcia, ciąży i narodzin dziecka, poświęcanie ludzkich embrionów na badania.

²⁶ Benedykt XVI, *Verbum Domini*, Katowice 2010, s. 158.

do związania swojego życia z Chrystusem, który niczego nie odbiera, a daje wszystko²⁷.

6. Miejsce katechezy parafialnej w nowej ewangelizacji

Jedno z pytań, jakie zostało postawione w *Lineamenta* brzmi: czy zdołano się już uporać z praktyką przenoszenia odpowiedzialności za wychowanie do wiary ze wspólnot parafialnych na inne podmioty edukacji religijnej np. instytucje szkolne?²⁸ Pytanie to jest jak gdyby przypomnieniem, że podstawowym miejscem katechezy jest zawsze parafia, pomimo że równocześnie w szkole odbywa się nauczanie religii katolickiej²⁹. Szczególnie katecheza przygotowująca do sakramentów inicjacji chrześcijańskiej musi być zakorzeniona w parafii, gdyż to ona odgrywa ogromną rolę w wychowywaniu do wiary. Nie można tego przygotowania zamykać jedynie w ramach szkolnego nauczania religii, a z parafią wiązać jedynie przygotowania organizacyjnego. Taką metodą może przynieść odwrotne skutki ze szkodą dla dzieci i młodzieży oraz całej wspólnoty Kościoła. W wielu parafiach dobrze funkcjonuje już katecheza sakramentalna obok szkolnego nauczania religii, dzięki czemu proces dojrzewania w wierze i poznawania prawd wiary staje się pełny. Posługując się mistagogią, warto poszukiwać takich dróg inicjacji, które nie kończyłyby się

na progu celebracji sakramentów, ale kontynuowały swą formacyjną funkcję również później, aby utrwalić owoce przyjętych sakramentów, jak również trwanie młodych ludzi we wspólnocie Kościoła, a przez to osiągnąć cel, jakim ma być wychowanie do dojrzałej wiary chrześcijańskiej³⁰. W większym stopniu należałoby zaangażować rodziców kandydatów do sakramentów. Dziedzina inicjacji chrześcijańskiej jest istotnym elementem nowej ewangelizacji.

7. Zakończenie

W dzisiejszych czasach, przenikniętych mrokiem skrywającym nieobecność Boga, powinniśmy umiejętnie wyprowadzać z niego ludzi i wieść ich ku życiu w bliskości Chrystusa. Katecheza odgrywa w tym dziele ogromną rolę. Oby stała się ona owocnym narzędziem, dzięki któremu dokona się nowa ewangelizacja, czyli nowe głoszenie orędzia Chrystusa, które daje radość, nadzieję i wolność. Nowej ewangelizacji nie możemy jednak traktować jako dodatkowego ciężaru, który chce się nam nałożyć, ale widzieć w niej środek przywracający życie i radość zagubionym w dzisiejszych czasach³¹. Musimy z wewnętrznym przekonaniem i entuzjazmem oddać się temu dziełu, bo przyszłe oblicze naszych wspólnot zależy w dużej mierze od energii, które zainwestujemy w działalność katechetyczno-duszpasterską oraz inicjatyw, które podejmiemy.

Ks. Robert Kaczmarek – archidiecezjalny wizytator katechizacji w Katowicach.

²⁷ Por. tamże.

²⁸ Por. *Lineamenta*, Pytanie 16 do rozdziału trzeciego.

²⁹ Por. *Dyrektorium katechetyczne Kościoła katolickiego w Polsce*, nr 82, Kraków 2001, s. 65.

³⁰ Por. *Lineamenta*, nr 18; *Dyrektorium katechetyczne Kościoła katolickiego w Polsce*, nr 105, Kraków 2001, s. 76.

³¹ Por. *Lineamenta*, nr 25.